

ОСОБИСТІТЬ ЗЛОЧИНЦЯ – УЧАСНИКА ОРГАНІЗОВАНОЇ ГРУПИ ТА ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Анотація. У тезах розглянута особистість організованого злочинця. Визначено риси особистості злочинця залежно від його ролі в злочинних угрупованнях.

Ключові слова: організована злочинність, особистість злочинця.

Аннотация. В тезисах рассмотрена личность организованного преступника. Определено качества личности преступника в зависимости от роли в преступных группировках.

Ключевые слова: организованная преступность, личность преступника.

Summary. In theses examined the personality of the organized offender. The quality of the personality offender depending on the role in crime group is determined.

Keywords: organized crime, personality of the offender.

Політична нестабільність у суспільстві, економічна криза, відставання соціального розвитку від економічного, посилення майнового розшарування населення, збільшення частки

тіньової економіки, значна корумпованість державних структур, низька ефективність превентивних заходів протидії злочинності тощо створюють сприятливе середовище для розвитку кримінального осередку. Криминологічному вивченню організованої злочинності присвячується значна кількість наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких Т. Бейкен, А. П. Закалюк, О. М. Костенко, Т. В. Мельничук, Е. Савона, В. О. Туляков, О. Ю. Шостко, тощо. Проте дискусія здебільшого точиться щодо визначення поняття «організована злочинність», причин розповсюдження цього явища, механізмів та засобів його протидії. Тому вбачаємо за доцільне провести аналіз особистості злочинця – учасника організованої групи [ОГ] та злочинної організації [ЗО].

У криминології сформованим є погляд на особистість злочинця як сукупність соціально-демографічних, психологічних і моральних характеристик, тією чи іншою мірою типово притаманних особам, винним у злочинній діяльності того чи іншого типу [1]. Якщо ж говорити про особистість організованого злочинця, то його злочинна діяльність повинна проявлятися у сфері організованої злочинності, тому необхідним є опис в загальних рисах сутності злочинних спільнот.

Рада Європи в своїх керівних принципах по боротьбі з організованою злочинністю (2001 р.) надала таке визначення «організованої злочинної групи»: це структурно оформлена група, що складається з трьох і більше осіб, існує протягом певного часу і діє узгоджено з метою вчинення одного або декількох серйозних злочинів для одержання, прямо або опосередковано, фінансової або матеріальної користі [2].

Разом із тим, сучасну організовану злочинність не випадково порівнюють із постійно діючим кримінальним (нелегальним) підприємством, яке займається злочинною діяльністю (виробництвом, розподілом, обміном, споживанням як нелегальних, так і легальних товарів і послуг). Така діяльність потребує високої згуртованості, стійкості та впорядкованості дій злочинців, внутрішньої дисципліни, зумовлює розподіл функцій і завдань між ними та їх професіоналізацію і спеціалізацію, і визначається загальною метою – одержанням фінансової або іншої матеріальної вигоди, що часто-густо потребує легалізації одержаних доходів [3].

Криминологічну характеристику особистості організованого злочинця варто проводити крізь призму соціально-демографічних, моральних та психологічних властивостей, що характерні для осіб, які здійснюють організовану злочинну діяльність. Однак потрібно враховувати його місце та роль у ОГ та ЗО. Зокрема, М. П. Козирев зазначає, що учасники таких об'єднань, зазвичай, належать до одного із чотирьох рівнів: керівництва, блоку забезпечення безпеки, виконавчого і допоміжного блоків [4].

Основні функції керівника полягають у підтриманні жорстокого порядку в організації, визначенні об'єктів злочинних посягань та розробленні злочинних планів, доволі часто – фінансуванні діяльності ОГ та ЗО [4]. Найчастіше такими учасниками виступають особи із задатками лідера, так званого «кримінального авторитета», що має значний досвід діяльності у злочинній субкультурі, та практично необмежені матеріальні ресурси. Характерним є маскування під законослухняного громадянина для спілкування поза злочинною структурою.

Блок забезпечення безпеки виконує такі завдання: формування злочинної ідеології; легалізацію коштів; організацію та підтримку необхідного рівня взаємодії між окремими злочинними групами, координацію їхніх зусиль; розв'язання конфліктних ситуацій між групами та окремими учасниками виявлення і включення в систему нових груп і осіб; матеріальну підтримка засуджених і членів їх родин [4].

Виконавчий блок складається з окремих злочинців-професіоналів, кожен із яких має свою спеціалізацію, сферу та територію злочинного промислу. Їм дозволяється мати і власний легальний бізнес. Саме ці особи вчиняють злочини, тому їх найчастіше викривають і

притягають до кримінальної відповідальності. Для таких осіб діяльність у ОГ та ЗО є основним джерелом доходів. Найчастіше сюди входять особи чоловічої статі із хорошою фізичною формою, спортивними чи бойовими навиками, що не змогли реалізувати свої вміння і навички поза субкультурою [4].

До допоміжного блоку належать особи, що безпосередньо не входять до складу злочинного угруповання, але за винагороду надають їй різного роду послуги. Це можуть бути корумповані представники органів державної влади, працівники правоохоронних органів, судді, адвокати, банкіри, державні службовці, лікарі тощо. Їх приваблює перспектива швидкого і легкого збагачення, приклад «верхів» з їх вседозволеністю та розбещеністю, психічний інфантилізм, егоцентризм, формальне виконання обов'язку і небажання прогнозувати негативні психологічні, соціальні і економічні наслідки [4].

Однак варто звернути увагу, що впродовж останніх 15 років зарубіжними науковцями все частіше відзначається, що найбільш небезпечні злочинні угруповання не мають сталої, чітко визначеної організаційної будови. Тому звертається увага на таке: організація злочинної діяльності відбувається за допомогою мережі злочинців, яка має переваги перед традиційними організаційними структурами завдяки гнучкості, адаптивності, швидкості реагування [5].

Підсумовуючи вищеведене варто зазначити, що єдиної системи характеристик особистості злочинця – учасника ОГ або ЗО (так само як і єдиної моделі організованої злочинності) не існує. Це зумовлено рядом чинників, серед яких важливими є роль особи в такому угрупованні, сфера вчинюваних злочинів, що співвідноситься із необхідністю «професійної» спеціалізації та зовнішнього образу тощо. Можливо виокремити лише схожі психологічні та моральні риси, які притаманні злочинцям при здійсненні організованої злочинної діяльності, а саме: потреба в надзбагаченні, ігнорування суспільних цінностей, правовий нігілізм, деградація моральних устоїв тощо.

Список використаних джерел:

1. Зелінський А.Ф. Кримінальна психологія: науч. – практ. издание. – К.: Юриком Інтер, 1999
2. Шостко О. Ю. Визначення поняття «організована злочинність» у зарубіжній кримінології / О. Ю. Шостко // Вісн. Акад. правових наук України. – X., 2006. – № 1. – С. 180-190.
3. Шостко, О. Ю. Сучасний стан організованої злочинності в Україні / О. Ю. Шостко // Кримінальне право та кримінологія. Кримінально-виконавче право, 2016. – С. 136-146.
4. Козирев М. П. Психологічні аспекти організованої злочинності у контексті національної безпеки / М.П. Козирев // Науковий вісник Львівського національного університету внутрішніх справ, 2011. – С. 1-13.
5. Шостко, О. Ю. Мережна організація – сучасна риса організованої злочинності / О. Ю. Шостко // Питання боротьби зі злочинністю – X.: Право, 2011. – Вип. 22. – С. 34-42.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Матеріали XVIII студентської наукової конференції
з кримінології

(м. Харків, 28 листопада 2018 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2018

УДК 343.9:328.185(477)

А43

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (*голова*);
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (*відповідальний секретар*);
д-р юрид. наук, проф. О. Ю. Шостко;
канд. юрид. наук, доц. М. Ю. Валуйська;
канд. юрид. наук, доц. С. Ю. Лукашевич;
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Таволжанський;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова;
канд. юрид. наук О. В. Гальцова;
канд. юрид. наук М. О. Маршуба;
канд. юрид. наук О. В. Новіков;
канд. юрид. наук К. Д. Кулик;
канд. юрид. наук М. Ю. Кутепов;
канд. юрид. наук Н. В. Сметаніна;
зав. лабораторією Ю. Г. Бойко

А43 **Актуальні проблеми протидії злочинності : матеріали XVIII студ.**
наук. конф. з кримінології (м. Харків, 28 листоп. 2018 р.) / за заг. ред.
А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2018. – 196 с.

ISBN 978-966-937-540-7

ISBN 978-966-937-540-7

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2018
© Оформлення. Видавництво «Право», 2018